ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΟΜΙΛΙΑ
ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΡΗΤΗΣ
κ.κ. ΕΥΓΕΝΙΟΥ, ΕΚ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΗΣ
Α.Θ.ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ, ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ
ΗΜΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ,
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΞΟΔΙΟΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ ΤΟΥ
ΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΚΥΔΩΝΙΑΣ καί ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ
Κυροῦ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ.

(Χανιά, Ἱερός Καθεδρικός Ναός Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, 12 Ἀπριλίου 2025)

«Τήν ψυχωφελῆ πληρώσας Τσσαρακοστήν» τῆς ζωῆς Του, ὁ καλός ἀδελφός μας Μητροπολίτης Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου Δαμασκηνός, μελωδῶν τό «Κύριε δόξα Σοι», ἐκδημεῖ ἀπό τῶν προσκαίρων τοῦ κόσμου τούτου εἰς τά αἰώνια, «ἀπό τῶν λυπηροτέρων ἐπί τά θυμηδέστερα», γιά νά ἀναπαυθεῖ ἀπό τούς πόνους καί τούς κόπους μιᾶς ὁλοκληρωτικά ἀφιερωμένης στόν Χριστό βιοτῆς.

Τόν προπέμπομε σήμερα μέ βαθειά τιμή, ἀγάπη καί σεβασμό, ἀλλά καί μέ τή χαρμολύπη αὐτῆς τῆς ἡμέρας, ἐπαναλαμβάνοντας καί παραλλάσσοντας, ὡς πρός τό ὄνομα, τόν Κυριακό λόγο γιά τό Λάζαρο: «Δαμασκηνός, ὁ φίλος ἡμῶν, κεκοίμηται».

Σεβασμιώτατοι καί Θεοφιλέστατοι ἀδελφοί,

Ἐντιμότατοι ἄρχοντες, καί πάντες οἱ περιλειπόμενοι.

Αὐτό ἦταν πρῶτα καί πάνω ἀπό ὅλα ὁ μακαριστός Ἱεράρχης Δαμασκηνός, Φίλος. Φιλόθεος, φίλος τοῦ Θεοῦ, φιλάγιος, φίλος τῶν Ἁγίων καί τῶν τῆς Κρήτης ἰδιαιτέρως καί φίλος τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ, τοῦ κάθε ἀνθρώπου, ἀληθινά φιλάνθρωπος.

Τό ρῆμα «φιλῶ», τό «ἀγαπῶ», νοηματοδοτοῦσε τήν ὕπαρξή Του καί προκαλοῦσε τήν ἀνάλογη ἀνταπόκριση ἀπό ὅσους τόν γνώριζαν ἀληθινά. Γι᾽ αὐτό ἀγαπήθηκε καί θά ἀγαπᾶται γιά πάντα, γιατί ἀγάπησε πολύ, γι᾽ αὐτό θά τιμᾶται ἡ μνήμη του, γιατί τίμησε τήν ἱερή ἀποστολή Του, γι᾽ αὐτό θά ζεῖ στίς καρδιές μας, γιατί κατάφερε ἐκεῖ νά ἐνθρονισθεῖ.

Γι᾽ αὐτό καί αἰώνια θά χαίρεται, ἀφοῦ ἡ «πάντων χαρά, Χριστός ἡ ἀλήθεια τό Φῶς, ἡ ζωή, τοῦ κόσμου ἡ Ἀνάστασις», ὅπως ψάλαμε σήμερα, «τῇ Αὐτοῦ ἀγαθότητι... γέγονε τύπος τῆς ἀναστάσεως, τοῖς πᾶσι παρέχων θείαν ἄφεσιν». Ὁ μακαριστός ἀδελφός μέ τήν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ πορεύθηκε στήν ὁδό τοῦ μαρτυρίου τῆς ζωῆς του, μέ τό ἀνέσπερο φῶς Του φωτίσθηκε καί τό φῶς Του μετέδιδε ἀδιάλλειπτα, τήν ζωή τοῦ Χριστοῦ ἔκαμε ζωή του καί, Πάσχα οὐράνιο, πρίν τό ἐπίγειο τῶν ἡμερῶν μας, ἀφοῦ προέδραμε τάχιον, κάνει ἤδη στήν ἀγκαλιά τοῦ Ἀναστάντος, ὁ Ὁποῖος μέ τό θάνατό Του πάτησε τό θάνατό μας καί χάρισε ζωήν σέ ἐμᾶς «τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι».

Σήμερα, ὁ Μητροπολίτης Δαμασκηνός, ὁ ἀοίδιμος λάτρης τοῦ Τρισαγίου Θεοῦ, «ὡς οἱ παῖδες τά τῆς νίκης σύμβολα φέρων», βοᾶ στό Νικητή τοῦ θανάτου, τό «Ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις». Σήμερα καταπαύει στόν προσωπικό του σαββατισμό, ἀφοῦ ὁλοκληρώθηκε ἡ Μεγάλη Παρασκευή Του. Ὅως ἐδῶ ἦταν τά καρφιά, τό ὄξος, ἡ λόγχη. «Ἡ Ξαστεριά θα᾽ ρθεῖ τό Σαββατόβραδο, τότε λησμονᾶς τά μαρτύρια τῶν δρόμων τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς τῆς ζωῆς μας», ἔγραφε κάποτε ὁ Γέροντας Μωϋσής.

Ἐκ προσώπου τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Κυρίου Βαρθολομαίου, τόν τιμοῦμε καί τόν εὐχαριστοῦμε γιά τήν ὑπέρ τῆς Ἐκκλησίας θυσιαστική αὐτοπροσφορά Του, γιά τήν ἀγάπη Του στό καθγιασμένο καί καθημαγμένο Φανάρι, γιά τό σεβασμό Του στόν Ἱερό Θεσμό Του.

Ἀλλά καί ἀπό μέρους τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, τόν εὐγνωμονοῦμε γιά ὅσα ὑπέρ αὐτῆς ἐργάσθηκε καί ἐμόγησε

τίμια καί σεμνά. Ἱεράρχης ἁγνός καί ἄκακος, ἄδολος καί μέ ὑψηλό τό αἴσθημα τῆς εὐθύνης τῆς ἀποστολικῆς του διακονίας, συνετός καί σώφρων Συνοδικός συμπάρεδρος, πολιτεύθηκε ἐπί γῆς ὡς οὐρανοπολίτης. Καί ἔγινε ἀρετῆς διδάσκαλος μέ τήν ἁγία ταπείνωση τῆς ἀγαθῆς του καρδίας, μέ τήν ἄδολη ἀναστροφή καί πολιτεία του, μέ τήν μακροθυμία, τήν ἀνεξικακία, τήν πραότητα, τήν συγχωρητικότητα, μέ τήν ἁγία ἁπλότητά του.

Κατάφερε νά γίνει ὁ Δαμασκηνός ὅλων γιατί ἦταν πρώτιστα ὁ Δαμασκηνός τοῦ Θεοῦ, ὁ Δαμασκηνός τῆς Ἐκκλησίας, ὁ φίλεργος καλῶν ἔργων προϊστάμενος. Ἦταν ὁ πονεμένος πού γνώριζε νά ἀπαλύνει πόνους, ὁ ἐσταυρωμένος, πού ἔβλεπε στό βάθος τοῦ δρόμου τό φῶς καί τήν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως καί αὐτό κήρυττε αὐθεντικά.

Τό *«Τελειωθείς ἐν ὀλίγῳ, ἐπλήρωσε χρόνους μακρούς, ἀρεστή γάρ ἦν Κυρίῳ ἡ ψυχή αὐτοῦ. Διά τοῦτο ἔσπευσεν ἐκ μέσου πονηρίας. Ἁρπάγη, μή κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ ἤ δόλος ἀπατήσει ψυχήν αὐτοῦ»* ἰσχύει ἀπόλυτα γιά ἐκεῖνον. Ὅπως ἰσχύει καί ὁ λόγος τοῦ Γρηγορίου Νύσσης γιά τόν ἀδελφό του Μέγα Βασίλειο, ὁ ὁποῖος θεωρῶ ταιριάζει στήν παροῦσα περίσταση, γι᾽ αὐτό καί κρίνω σκόπιμο νά τόν ἐπαναλάβω: *«Σωφροσύνη ἐν αὐτῷ τό ἐφέστιον, σοφία τό κτῆμα, δικαιοσύνη δέ καί καθαρότης τά λαμπρά τῶν οἰκοδομημάτων κάλλη, ἐν οἷς ἐνδιαιτώμενος ἐπηγάλλετο».*

Σωφροσύνη, σοφία, δικαιοσύνη, ἦταν τά στολίδια τῆς ψυχῆς του, πού δέν πεθαίνουν μέ τό φθαρτό θνητό μας σῶμα καί πού αἰώνια καταστολίζουν τό πρόσωπο καί ὑπάρχουν ὡς παραμυθία, ἀλλά καί ὡς παραδειγματισμός τῶν γενεῶν πού θά παραλάβουν τή σκυτάλη τῆς ζωῆς.

Εὐγενής, εὐσεβής, ἱεροπρεπής, εὐσυνείδητος, ἔντιμος, αὐθεντικός καί ἀνυπόκριτος, γνήσιος ἐκκλησιαστικός ποιμένας, ὁ ἀδελφός μας Δαμασκηνός ἀφήνει παρακαταθῆκες ἤθους μοναδικοῦ καί σπάνιου στούς καιρούς μας. Γι᾽ αὐτά ὅμως ἁρμόδια νά γράψει εἶναι ἡ Ἐκκλησιαστική μας ἱστορία. Ἐμεῖς αὐτήν τήν ἱερή στιγμή, ὀφειλετικά μαρτυροῦμε γιά τήν εὐλάβεια, τήν πίστη, τήν ἀγάπη τοῦ μακαριστοῦ Ἐπισκόπου

στήν Ἁγία μας Ἐκκλησία καί σέ ὅσα διακρατεῖ καί διαφυλάσσει μέσα στούς αἰώνες.

«Δαμασκηνός ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται». Ἄς ἀναπαύεται πλέον μέχρι τή στιγμή τῆς κοινῆς Ἀναστάσεως στή γαλήνη τῆς αἰωνιότητος, ἄς πρεσβεύει στό οὐράνιο θυσιαστήριο γιά τήν Ἐκκλησία μας καί γιά ὅλους ἐμᾶς καί ἀπό ἐκεῖ, ὁ ἀγαθός Ποιμενάρχης, ἄς καμαρώνει τά πνευματικά του ἔκγονα «φέροντα κλάδους ἀγαθοεργίας» καί συνεχίζοντας τή δική του διακονία στό ἐπί γῆς γεώργιο τοῦ Κυρίου.

Ἄς εἶναι ἡ μνήμη του αἰωνία καί ἄληστος καί ἄς μᾶς συνοδεύει ἡ ἁγία εὐχή του στή Μεγάλη Τεσσαρακοστή τῆς δικῆς μας ζωῆς μέχρι τό προσωπικό μας Πάσχα.

Ἡ Κρήτη μας καί οἱ Κρῆτες, τά Χανιά μας ἰδιαίτερα, ἡ Ἐκκλησία μας, ὅλοι ἐμεῖς θά τόν τιμοῦμε παντοτινά, γιατί αὐτό τό κέρδισε καί τό ἀξίζει.

Καλό παράδεισο Δαμασκηνέ μας, «ἀγαθέ καί πιστέ. Καλό Παράδεισο Σεβασμιώτατε, Θεοπρόβλητε, Θεοτίμητε καί πολυφίλητε ἀδελφέ μας. «Εἴσελθε χαίρων εἰς τήν χαράν τοῦ Κυρίου σου» ταῖς πρεσβεῖαις τοῦ Πρωτεπισκόπου μας, τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου, πού τόσο ἀγαποῦσες καί πού ποτέ δέν ἔλειψες ἀπό τό προσκλητήριο τῆς τιμῆς Του.

Εὐλογημένα τά ἐξόδιά σου ἀπό τό Ναό αὐτό τῶν Εἰσοδίων τῆς Μεγάλης μας Μητέρας γιά τελευταία φορά.

Εὐλογημένα τά εἰσόδιά σου στή Βασιλεία τῆς Παναγίας καί Ζωαρχικῆς Τριάδος, «ἔνθα οὐκ ἐστι πόνος, λύπη καί στεναγμός, ἀλλά ζωή ἀτελεύτητος».

Καλό Παράδεισο ἀγαπημένε καί μακαριομνημόνευτε ἀδελφέ καί συλλειτουργέ καί καλή Ἀνάσταση. Εὔχου ὑπέρ τῆς ποίμνης σου καί ὑπέρ ἡμῶν τῶν ἀγαπώντων σε καί «τιμώντων τήν μακαρίαν σου ἄθλησιν».

Λόγος ἐπικήδειος στόν μακαριστό Μητροπολίτη Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου Δαμασκηνό, ἐκφωνηθείς ὑπό τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἱεραπύτνης καί Σητείας κ. Κυρίλλου
(Ι. Μ.Ναός Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Χανίων, 12.4.2025).

Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπε Κρήτης κ.κ. Εὐγένιε, Πρόεδρε τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καί ἐκπρόσωπε τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου,

Σεβ. Μητροπολίτα Γουινέας κ. Γέωργιε, ἐκπρόσωσε τῆς Α.Θ.Μ. τοῦ Πάπα καί Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καί πάσης Ἀφρικῆς κ.κ. Θεοδώρου,

Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Τίτε, ἐκπρόσωπε τῆς Α.Μ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Ἱερωνύμου τοῦ Β΄,

Ἐντιμότατε κ. Γεώργιε Καλαντζῆ, Γενικέ Γραμματέα Θρησκευμάτων, ἐκπρόσωπε τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως,

Σεβ. Μητροπολῖτα Κισάμου καί Σελίνου κ. Ἀμφιλόχιε, Τοποτηρητά τῆς ἀπορφανισθείσης Ἱερᾶς Μητροπόλεως ταύτης,

Σεπτή τῶν Ἁγιωτάτων Ἱεραρχῶν χορεία,

Τίμιο Πρεσβυτέριο τῆς Ἐκκλησίας,

Ἐντιμότατοι ἄρχοντες τῆς πόλεως ταύτης Πολιτικοί καί Στρατιωτικοί,

Εὐλαβές καί πενθηφόρο Χριστώνυμο Ἐκκλησίασμα τῶν Χανίων,

«Τῷ φοβουμένῳ τόν Κύριον εὖ ἔσται ἐπ᾽ ἐσχάτων καί ἐν ἡμέρᾳ τελευτῆς αὐτοῦ εὑρήσει χάριν» [ὅποιος ζεῖ μέ φόβο Θεοῦ, θά ἔχει καλά τέλη στή ζωή του καί τή μέρα τοῦ θανάτου του θά βρεῖ χάρη καί εὐλογία ἀπό τόν Θεό] *(Σοφία Σειράχ α΄ 13).*

Οἱ παραπάνω ἐπιγραμματικοί καί θεόπνευστοι αὐτοί λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τό ἀπόσταγμα τῆς σοφίας τοῦ σοφοῦ Σειράχ, γραμμένοι γιά ἄνδρες πού δαπάνησαν τούς ἑαυτούς τους στήν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ καί τή διακονία τῶν ἀνθρώπων, θεωρῶ ὅτι ταιριάζουν ἀπόλυτα στήν ἔξοδο ἀπ᾽ αὐτή τή ζωή τοῦ Ποιμενάρχη τῆς ἱστορικῆς καί ἔνδοξης ἱερᾶς αὐτῆς Μητροπόλεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, Μητροπολίτου Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου κυροῦ Δαμασκηνοῦ. Καί πράγματι, ὁ κεκοιμημένος Ποιμενάρχης ἤδη περιβάλλεται ἀπό δόξα αἰώνια. Τό σῶμα του, πού τώρα βρίσκεται ἀνάμεσά μας, σέ λίγο θά ἀναπαυθεῖ «ἀπό τῶν κόπων αὐτοῦ» ἐν εἰρήνῃ, κάτω ἀπό τά χώματα τῆς ἐνδόξου αὐτῆς γῆς, πού

διακρίθηκε διά μέσου τῶν αἰώνων γιά τή θεοσέβεια, τόν ἡρωισμό, τήν αὐτοθυσία, τόν πατριωτισμό καί γενικότερα γιά τόν πνευματικό της πολιτισμό, καί εἰδικότερα στά ἁγιασμένα καί ποτισμένα ἀπό ἀσκητικούς ἀγῶνες καί πνευματικά παλαίσματα χώματα τῆς ἀγαπημένης ἱστορικῆς μονῆς τῆς μετανοίας του Ἁγίας Τριάδος τῶν Τσαγκαρόλων. Καί τό μνημόσυνό του θά μένει αἰώνιο ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους καί τά ἔργα του θα ἐπαινοῦνται γιά πάντα.

Μετέστη πρός Κύριον ὁ προσφιλής σέ ὅλους μας γνήσιος Ἀδελφός καί πιστός φίλος Δαμασκηνός καί «προστίθεται ἤδη τοῖς οἰκείοις» τῆς πίστεως, γιά νά ἀναπαυθεῖ ἡ μακαρία ψυχή του μέ τούς μεγάλους Πατέρες τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας στόν χορό τῶν μακαρίων Ἱεραρχῶν ἐν Χώρᾳ Ζώντων καί ἐν σκηναῖς Δικαίων. Καί ἡ ὁσιακή κοίμησή του, ὅπως καί ἡ πολυκύμαντη ζωή του ἐντός τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, διδάσκει ὅλους μας μέ διάφορους τρόπους. Μᾶς διδάσκει καί μᾶς καλεῖ ὅμως νά τόν μιμηθοῦμε καί ἡ ποικίλη δράση καί προσφορά του στήν Ἐκκλησία. Ἀναμφίβολα, ἡ κοίμηση ἑνός Ἐπισκόπου εἶναι γεγονός παγκόσμιο καί καθολικό. Γιατί, ὅπως σημειώνεται στίς Ἀποστολικές Διαταγές: *«πάντων ἀνώτερος ὁ ἀρχιερεύς ἐστιν, ὁ Ἐπίσκοπος. Οὗτος λόγου διάκονος, γνώσεως φύλαξ, μεσίτης Θεοῦ καί ὑμῶν ἐν ταῖς πρός αὐτόν λατρείαις· οὗτος διδάσκαλος εὐσεβείας, οὗτος μετά Θεόν πατήρ ὑμῶν... οὗτος ἄρχων καί ἡγούμενος ὑμῶν, οὗτος ὑμῶν βασιλεύς...»* (Β΄ 27, 4–5).

Ὅμως ἡ κοίμηση τοῦ προκειμένου ἀνδρός, τοῦ Μητροπολίτου Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου κυροῦ Δαμασκηνοῦ, εἶναι ἀκόμη περισσότερο βαρυσήμαντο γεγονός, γιατί ὁ ἀπελθών Ἱεράρχης εἶχε κατορθώσει νά χαραχθεῖ βαθειά στίς καρδιές πολλῶν ἀνθρώπων τό ὄνομά του, ἀφοῦ ἐνστάλαζε σέ ὅλους δροσιά γνήσιας καί ἄδολης ἀγάπης καί σπάνιας πατρικῆς στοργῆς. Καί αὐτό μαρτυρεῖται τούτη τήν ὥρα ἀπό τό πλῆθος τῶν μετεχόντων στήν ἐξόδιο Ἀκολουθία πνευματικῶν του παιδιῶν, ἀδελφῶν καί οἰκείων, ἀλλά καί ὅσων πέρασαν αὐτές τίς μέρες καί προσκύνησαν τό σεπτό σκήνωμά του. Ἡ ἡμέρα αὐτή κατά τήν ὁποία σαββατίζει τῇ σαρκί ὁ ἀπερχόμενος ἐκκλησιαστικός ταγός καί Ποιμενάρχης, εἶναι ὄντως μεγάλη. Πέρασαν ἤδη οἱ στιγμές τῆς πικρίας καί τοῦ πόνου ἀπό τόν θάνατό του, ἀκόμη καί στούς κατά σάρκα συγγενεῖς του. Τώρα, πού ἡ Ἐκκλησία συγκεντρώθηκε ὅλη μπροστά του, ἐμεῖς οἱ ἀγαπημένοι Ἀδελφοί του τῆς Ἐκκλησίας τῆς

Κρήτης, οἱ ἅγιοι Ἀρχιερεῖς, πού ἦρθαν ἀπό ἄλλα μέρη, ὁ ἱερός κλῆρος, οἱ μοναστικές ἀδελφότητες, οἱ ἄρχοντες καί λαός, καί ἀναπέμπομε ἱκεσίες πρός τόν ἐν Τριάδι ἀληθινό Θεό γιά τήν μακαρία ψυχή του, ἡ ἀνθρώπινη λύπη μεταποιεῖται σέ χαρά καί τόν καθένα μας αὐτήν τήν ἱερή καί μοναδική στιγμή διακατέχει ἀγαλλίαση. Καί ὅπως ἔζησε καί ἔδρασε ἐν ζωῇ ὁ ἐκλιπών Ἱεράρχης, ἔτσι ἔχουμε ἱερό χρέος νά τιμήσουμε τήν ἐκδημία καί τήν ἔξοδό του ἀπό αὐτήν. Καί πολύ περισσότερο τολμοῦμε νά ποῦμε χαιρόμαστε πνευματικά καί σκιρτοῦμε αὐτήν τήν ὥρα, γιατί στό πρόσωπο τοῦ ἀπερχομένου Ἀδελφοῦ καί πατρός μας, πατήθηκε ὁ θάνατος καί νικήθηκε ἡ Ἅδης. Καί τοῦτο γιατί ὅπως πράττει ὁ καθένας ἐνσυνείδητος Ἱερεύς καί Ἀρχιερεύς γιά τή φοβερή αὐτή ὥρα, τήν εὐλογημένη στιγμή τῆς κοιμήσεώς του, ἐργάσθηκε ἐπί μακρόν ὁ ἀπερχόμενος Ἐπίσκοπος, γενόμενος μιμητής τῶν Ἁγίων Πατέρων καί ἔχοντας πάντοτε μνήμη θανάτου.

Αὐτή τήν ἱερά μνήμη τοῦ θανάτου εἶχε πάντοτε ὁ ἐκλιπών ἀδελφός μας Μητροπολίτης Δαμασκηνός, ἰδιαίτερα ὡς Λειτουργός τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου. Καί λειτουργοῦσε ἀνελλιπῶς στό Θεῖο Θυσιαστήριο ἔχοντας ἐπίγνωση ὅτι ἡ λειτουργική ζωή εἶναι συγχρόνως κόπος καί ἀνάπαυση. Εἶναι θάνατος καί ζωή, ἀφοῦ κατά τόν μέγαν ἀπ. Παῦλον σέ κάθε θεία Λειτουργία *«τόν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλομεν καί τήν ἀνάστασιν αὐτοῦ ὁμολογοῦμεν»* (Α΄ Κορ. 11,26).

Σιωπῶν ὁ Ἐπίσκοπος αὐτῆς τῆς εὐλογημένης Μητροπόλεως, λίγες μέρες πρίν νά ἑορτάσουμε τήν τοῦ Κυρίου Ἀνάσταση, καί ἔχοντας ὁσιακό καί μαρτυρικό τέλος στό κρεββάτι τῆς ἀσθένειας καί τοῦ πόνου, ὑπενθυμίζει σέ ὅλους ἐμᾶς, πού κατ᾽ ἄνθρωπο θλιβόμαστε καί πενθοῦμε, τό μυστήριο τοῦ ἱεροῦ Χρυστοστόμου *«Μηδείς φοβείσθω θάνατον· ἠλευθέρωσεν γάρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆρος θάνατος».* Γιατί ὁ μακάριος Ἱεράρχης μετέστη «ἀπό τῶν λυπηροτέρων ἐπί τά χρηστότερα καί θυμηδέστερα», ὅπου *«ἀνάπαυσις καί χαρά»* (Γ΄ εὐχή Γονυκλισίας Πεντηκοστῆς) καί ἀφήνει πρός τόν καθένα μας τή χαρά καί τήν καύχηση ὅτι, ὅπως ἅρμοζε σέ ἐκεῖνον, ἔτσι ἔζησε καί πέθανε. Ὅπως ἁρμόζει σέ ἕνα Ἐπίσκοπο τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ταιριάζει σέ ἕνα Ἐπίσκοπο τῆς ἱστορικῆς καί συντεταγμένης Ἐκκλησίας Κρήτης, ὅπως πρέπει σέ ἕνα Ἐπίσκοπο πού γεννήθηκε ἀπό τά σπλάγχα τοῦ ἡρωοτόκου καί ἁγιοτόκου τούτου ἱεροῦ τόπου τῶν Χανίων.

Καί αὐτή ἡ φοβερά γιά ὅλους μας ὥρα τοῦ ἀνθρώπινου ἀποχωρισμοῦ, τῆς θλίψεως, τοῦ πόνου, τῆς ἀπαισιοδοξίας καί τῆς φθορᾶς, μεταβάλλεται σέ ὥρα πασχάλια, ἀφοῦ ἡ *«Ἐκκλησία μας εἶναι πεπληρωμένη τῆς Ἁγίας Τριάδος».* Καί δέν εἶναι καθόλου τυχαῖο γεγονός, πού σήμερα τελεῖται ἡ ἐξόδιος Ἀκολουθία τοῦ μακαριστοῦ ἀδελφοῦ μας, κατά τήν ὁποία ὁ νικητής τῆς φθορᾶς καί τοῦ Θανάτου, *«ἡ πάντων χαρά, Χριστός, ἡ ἀλήθεια, τό φῶς, ἡ ζωή, τοῦ κόσμου ἡ Ἀνάστασις»* ἀνέστησε ἐκ νεκρῶν τόν Λάζαρο.

Ὁ ἐκδημήσας Μητροπολίτης Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου Δαμασκηνός Παπαγιαννάκης γεννήθηκε στά Χανιά τό ἔτος 1958. Ἀπορφανισθείς ἀπό πατέρα, μεγάλωσε μέ τήν εὐλαβέστατη μητέρα του Ἀντωνία καί τά ἀδέλφιά του στήν φιλόξενη καί στοργική ἀγκαλιά τῶν Ἱδρυμάτων τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, κάτω ἀπό τήν διηνεκῆ προστασία καί σκέπη τοῦ Μεγάλου Ἁγίου τοῦ αἰώνα μας, τήν ἀνύστακτη φροντίδα τῆς κτητόρισσας Μαρίκας (μετέπειτα Μοναχῆς Ἀμφιλοχίας) Κουφάκη καί τήν πνευματική καθοδήγηση τοῦ εὐλαβοῦς Ἐφημερίου καί γνήσιου κρητικοῦ ἱερέα Παπα–Μάρκου Παπαδάκη. Μέσα στό πνευματικό αὐτό περιβάλλον τῆς συνεχοῦς πρόνοιας καί μέριμνας τοῦ Θεοῦ, τῶν πολλῶν θαυμασίων καί εὐεργεσιῶν του, τῶν καθημερινῶν θαυμάτων τοῦ προστάτου του Ἁγίου Νεκταρίου καί τῆς ἄδολης καί ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης καί προσφορᾶς πρός τόν συνάθρωπο, ἔλαβε ἀπό τόν Θεό τό χάραγμα τῆς πίστεως στήν ἄδολη καρδιά του ἀπό νηπιακή ἡλικία καί γαλουχήθηκε πνευματικά. Ἐδῶ γεννήθηκε καί ὁ πόθος τοῦ μοναχισμοῦ καί τῆς ἱερωσύνης στήν ἁγνή καί ἄκακη ψυχή του. Ἐδῶ ἔλαβε καί τήν ἐγκύκλιο μόρφωσή του, περιπατώντας τήν ὁδό τοῦ Κυρίου, ἀνατρεφόμενος σέ περιβάλλον χριστιανικό καί ἱεραποστολικό. Ἀπό βρέφος ἔμαθε τά ἱερά γράμματα καί ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἐξασκήθηκε στήν κρητική λαϊκή εὐσέβεια καί εὐλάβεια. Αὐτήν τήν ἁπλοϊκή καί ἀληθινή πίστη διατήρησε γιά πάντα μέσα του ὡς τήν πλέον ἱερά πατρική κληρονομιά.

Τό ἔτος 1976 ἐκάρη Μοναχός στήν ἱερά Μονή Ἁγίου Παντελεήμονος Καλύμνου, τό 1981 χειροτονήθηκε Διάκονος καί τό ἑπόμενο ἔτος Πρεσβύτερος ἀπό τόν τότε Μητροπολίτη Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου Εἰρηναῖο στήν ἱστορική Ἱερά Πατριαρχική καί Σταυροπηγιακή Μονή Ἁγίας Τριάδος τῶν Τζαγκαρόλων, ἐκπληρώνοντας πόθο παιδικό καί ἱερό. Γρήγορα μαζί μέ τόν αὐτάδελφο καί συμμοναστή του π. Ἀμφιλόχιο

μπολιάζεται στό γνήσιο, παραδοσιακό καί ἀνεπιτήδευτο πνεῦμα τῶν κρητικῶν μοναστηριῶν, κάτω ἀπό τίς πνευματικές ὁδηγίες καί πατρικές νουθεσίες τοῦ ἀνεπανάληπτου καί ἀφθιασίδωτου Ἡγουμένου Ἀθανασίου Ντουρουντάκη. Παράλληλα μέ τά μοναχικά ἀναλαμβάνει ἀγόγγυστα καί καθήκοντα ἐφημερίου σέ διάφορες ἐνορίες τῆς Μητροπόλεως, κυρίως στήν περιοχή τοῦ Ἀποκόρωνα, καί ὑπηρετεῖ μέ ὑποδειγματικό ζῆλο, αὐταπάρνηση, τελεία ὑπακοή, ἀγάπη καί φόβο Θεοῦ τούς ἀγαπημένους του ἐνορίτες. Πάντοτε παρών στίς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας καί τῶν ἀνθρώπων, στίς χαρές καί τίς λύπες τους. Ἐπίσης, διδάσκει μέ ζῆλο καί ἀγάπη τό μάθημα τῆς λειτουργικῆς στούς Ἱεροσπουδαστές τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς στόν Ἅγιο Ματθαῖο, ἐνῶ μέ μεγάλη προθυμία ἐξυπηρετεῖ πολλές φορές τούς ἀδελφούς μας στήν ἀλλοδαπή, διακονώντας τίς λειτουργικές ἀνάγκες τους ἀκόμη καί στή μακρινή Σουηδία. Ἀσχολήθηκε μέ ζῆλο καί πάθος καί μέ τό ἐκκλησιαστικό ραδιόφωνο καί διορίστηκε πρῶτος Διευθυντής τοῦ Ρ/Σ τῆς Μητροπόλεως «Μαρτυρία».

Μετά τίς ἐγκύκλιες σπουδές του φοίτησε στήν Ἐκκλησιαστική Σχολή Κρήτης καί ἀργότερα στή Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ὅπου σπούδασε τήν ἱερά ἐπιστήμη τῆς θεολογίας, μέσα στό πατερικό καί ἀληθινό πνεῦμα τῆς τροφοῦ Σχολῆς. Παρακολούθησε καί πρόγραμμα μεταπτυχιακῶν σπουδῶν στόν Τομέα τῆς Λατρείας καί Τέχνης καί ἔλαβε Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Εἰδικεύσεως. Ἐκπόνησε καί Διδακτορική Διατριβή μέ θέμα τά ἱερά ἀντιμήνσια. Τό ἔτος 2001 διωρίσθηκε Πρωτοσύγκελλος τῆς ἱερᾶς αὐτῆς Μητροπόλεως καί στίς 7 Νοεμβρίου τοῦ 2006 ὁ λύχνος ἐτέθη ἐπί τήν λυχνίαν. Ἐκλέγεται παμψηφεί ἀπό τήν Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης Μητροπολίτης Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου σέ διαδοχή τοῦ ἐκλεγέντος Ἀρχιπισκόπου Κρήτης ἀπό Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου Μητροπολίτου Εἰρηναίου.

Καί ὁ Μητροπολίτης Δαμασκηνός *«κατέλαβε τόν θρόνο, ὄχι ὡς ἐξουσία ἤ κληρονομιά»,* ἀλλά ὡς διακονία τοῦ Χριστοῦ, φροντίζοντας ὡς πραγματικός καί γνήσιος Πατέρας καί Ποιμένας γιά τή σωτηρία τοῦ ποιμνίου του καί πράττοντας καί ὑπομένοντας τά πάντα γιά τήν οἰκοδομή τῶν πιστῶν καί τόν καταρτισμό τῶν Μελῶν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἀναλαμβάνοντας τήν διαποίμανση τῆς ἱερᾶς αὐτῆς Μητροπόλεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης *«προσεῖχεν ἑαυτῷ καί παντί τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ τό*

πνεῦμα τό ἅγιον ἔθετο αὐτόν Ἐπίσκοπον, ποιμαίνειν τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ», γενόμενος κατά τόν ἀποστολικό λόγο τύπος στό ποίμνιο. Ἀπό τό ἔτος 2006 καί μέχρι τήν περασμένη Τρίτη πού ἐξεδήμησε πρός Κύριον, καταδαπάνησε τόν χρόνο τῆς ζωῆς του σέ πλησμονή ἔργων ἀγαθῶν στή Διακονία τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, πού ὁ Ἀρχιποίμην Κύριος τόν κάλεσε νά διαποιμάνει. Τό πολυσχιδές ἔργο του στήν Ἱερά Μητρόπολή του εἶναι γνωστό σέ ὅλους μας. Καί ἀντικατοπτρίζεται καί τούτη τήν ὥρα στόν παριστάμενο περιούσιο λαό τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μαρτυρεῖ τή δράση τοῦ κεκοιμημένου Ἱεράρχου καί φανερώνει τόν θεῖο καί κατ᾽ ἐπίγνωση ζῆλο του γιά τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Ὅμως, ἐπειδή *«τό σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου παράγει»* (Α΄ Κορ. ζ΄, 31), *«καί ὁ κόσμος παράγεται καί ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ· ὁ δέ ποιῶν τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, μένει εἰς τόν αἰῶνα»* (Α΄ Ἰω. β΄, 17), ὁ ἐκλιπών Ἱεράρχης, «χαράν χαίρων» μετατίθεται στήν ἀγήρω ζωή, ἀποδεικνύοντας τό τοῦ Ἁγίου Μαξίμου: *«ὁ μετά πράξεως γινώσκων καί μετά γνώσεως πράττων, θρόνος καί ὑποπόδιον ἐστιν τοῦ Θεοῦ. Θρόνος μέν διά τήν γνῶσιν· ὑποπόδιον δέ διά τήν πρᾶξιν»* (Μαξίμου ὁμολ. ὁμιλ. ε΄, Ἑκατοντάς α΄). Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐκοσμεῖτο ἀπό ἀρετές, οἱ ὁποῖες ἐμπρέπουν σέ ἄνδρα πού τοῦ ἔχει ἀπό τόν Θεό ἀνατεθεῖ τόσο ὑψηλή ἐκκλησιαστική διακονία.

Γνώρισμά του ἦταν ἡ ἄδολη ἀγάπη, ἡ ἁπλότητα, ἡ ἀνεξικακία, ἡ κοινωνικότητα, ἡ φιλοτιμία, ἡ ἐλεημοσύνη, καί ὅλα αὐτά τά θεῖα χαρίσματα μαζί μέ πολλές ἄλλες ἀρετές, τόν ἀνέβαζαν πολύ ψηλά στά μάτια τῶν ἀνθρώπων, ἀκόμη καί ἐκείνων πού ἦταν ἀρνητικοί ἔναντι τῆς Ἐκκλησίας ἤ καί αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐχθρῶν της. Γλυκύς καί μειλίχιος, πρᾶος καί ἁπλός, σέ ὅλους προσηνής καί εὐπροσήγορος, αὐθόρμητος καί ἀληθινός, ἔχοντας τήν καρδιά του πεπληρωμένη ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, «ἀληθῶς Ἰσραηλίτης ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι», ἀκτινοβολοῦσε τήν εὐγένεια τῶν ἐκλεκτῶν βλαστῶν τοῦ εὐλογημένου καί εὔαδρου αὐτοῦ τόπου.

Ποιός δέν μαρτυρεῖ τίς ἀρχιερατικές ἀρετές του; Ποιός μπορεῖ νά ἀμφισβητήσει τήν πατρική ἀγάπη του γιά τόν ἱερό Κλῆρο καί τίς μοναστικές Ἀδελφότητες, νά μήν ἀναγνωρίσει τήν ἀγωνία του γιά τήν ἱεροπρέπεια, τήν εὐταξία καί τήν κοσμιότητα τῶν ἱερέων καί τήν εὐπρέπεια τῶν ἱερῶν ναῶν; Ποιός ἀγάπησε περισσότερο τήν ἐφαρμογή τῆς γνήσιας λειτουργικῆς παραδόσεως κατά τίς καθημερινές σχεδόν θεῖες

Λειτουργίες; Ποιός ἔτρεχε συνεχῶς παντοῦ γιά νά δώσει τήν μαρτυρία τοῦ Χριστοῦ στό ἀγαπημένο του ποίμνιο, νά συγχαρεῖ μέ τίς χαρές καί νά συμπάσχει μέ τίς λύπες τῶν ἁπλῶν ἀνθρώπων καί νά τούς παρηγορεῖ; Νά λειτουργεῖ ἀνελλιπῶς καί νά ἐπισκέπτεται ἀκόμη καί τά πιό ἀπομακρυσμένα χωριά, καί μάλιστα μεγάλες ἑορτές, γιά νά δώσει χαρά στούς ξεχασμένους ἀπό ὅλους πιστούς τῆς ὑπαίθρου;

Ὡς γνήσιος Ποιμένας κατά τόν Σοφό Σειράχ ὄντως «ἐζήλωσεν τό ἀγαθόν καί οὐκ ἐπῃσχύνθη». Γιατί ἐπιτελοῦσε τό ἔργο του, πού ἦταν χωρισμένο σέ πολλούς τομεῖς —μέ κυριότερους τόν Διοικητικό, τόν Ποιμαντικό, τόν Κοινωνικό, τόν πολιτιστικό καί τόν ἐπιστημονικό— μέ ἀρτιότητα, μέ μέγιστη φιλοπονία καί θυσίες. Ἀφοῦ ἔβαλε τήν χεῖρα του ἐπί τό ἄροτρον τῆς θεοφιλοῦς ἐργασίας του, ἀγωνιζόταν καθημερινά νά ἀποβεῖ «εὔθετος εἰς τήν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν», τό ὁποῖο ὅλοι μας εὐχόμαστε αὐτή τήν ὥρα, δεόμενοι γιά τήν ἀνάπαυση τῆς ψυχῆς του πρός τόν Κύριον.

Η Ιερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, στερήθηκε μέ τήν κοίμηση τοῦ ἐκλιπόντος Μέλους της, ἕνα γνήσιο καί παραδοσιακό Κρητικό Ἱεράρχη, συνετό, ἄκακο, πρόθυμο, φιλότιμο, ἀνεπιτήδευτο, ὑπάκουο στίς Ἀποφάσεις της, μέ ἀληθινό καί σπάνιο ἐκκλησιαστικό φρόνημα καί ἦθος, ἔχοντας σέ κάθε περίπτωση καλή πρόθεση καί ἀγαθή προαίρεση γιά τίς ὑποθέσεις καί τά θέματα τῆς Ἐκκλησίας. Ἦταν πάντοτε ταπεινός καί προσηνής πρός τόν Σεβ. Πρόεδρον τῆς Συνόδου καί τήν Πρεσβυτέρα Ἱεραρχία, γλυκύς, ἐγκάρδιος καί ἀδελφικός πρός ὅλους ἐμᾶς τούς νεώτερους ἀδελφούς. Πρόεδρος σέ πολλές Συνοδικές Ἐπιτροπές καί γιά ὅλα τά χρόνια τῆς ἀρχιερατείας του Πρόεδρος τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς γιά τίς Αἱρέσεις καί ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στά ἀντιαιρετικά συνέδρια πού διοργάνωσε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς Κρήτης καί Δωδεκανήσου καί τῆς Ὑπηρεσίας Δόμησης Κρήτης καί Δωδεκανήσου. Ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης σέ πολλά συμβούλια τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, κυρίως σέ θέματα ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαίδευσης, καί ἱδρυτής τῆς νεοσύστατης Σχολῆς Μαθητείας Ὑποψηφίων Κληρικῶν Κρήτης, τήν ὁποία μέ ἔνθεο ζῆλο, ἀγάπη καί πατρική φροντίδα ἵδρυσε καί ἀπό φέτος φιλοξενεῖ στή Μητρόπολή του.

Ο Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου Δαμασκηνός συνέβαλε τά μέγιστα γιά τή δόξα τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου στήν Ἐκκλησία καί ἐργάσθηκε ἄοκνα καί

«ἐν παντί ἔργῳ αὐτοῦ, κατηύθυνε πρός Θεόν τήν καρδίαν αὐτοῦ». Καί ἡ καρδιά του ἦταν μεγάλη καί χωροῦσε τούς πάντες, ἀκόμη καί τούς ἐχθρούς του. Καί ὅσους τόν πίκραναν, πού δυστυχῶς δέν ἦταν λίγοι, καί μάλιστα ἐκεῖνοι πού εὐεργετήθηκαν σκανδαλῶς ἀπό τήν πατρική του ἀγάπη, τήν πνευματική του ἀρχοντιά, τήν ἀγαθότητα καί τήν ἁπλότητά του. Καί αὐτούς ἀκόμη πού τόν ἐκμεταλλεύτηκαν πρός ἴδιον ὄφελος, ἀνέλιξη καί προβολή. Καί ἐκείνους πού νόμιζαν ὅτι ἦταν ἀγαθός καί ἀφελής ἤ ὅτι δέν ἀντιλαμβάνεται. Μοῦ ἔλεγε συχνά: *«Ἀδελφέ, νομίζουν πολλοί ὅτι δέν καταλαβαίνω. Ἀλλά ὅλα τά γνωρίζω καί τά κατανοῶ. Ὅμως δέν μιλάω καί τούς ἀφήνω στή χάρη καί τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνος ἄς ἐνεργήσει. Κάνω ὑπομονή, ὅπως οἱ Ἅγιοί μας».* Τώρα χαίρει μέ τούς πολλούς Ἁγίους καί τούς δικαίους στήν ἐπουράνια Βασιλεία, ἰδιαίτερα μέ τούς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, τούς ὁποίους μιμήθηκε, εἶχε σέ εὐλάβεια καί τιμοῦσε στή ζωή του, ὅπως ἄλλωστε πράττει κάθε συνεπής Ἱεράρχης στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ στίς ὑποσχέσεις του κατά τήν ὥρα τῆς χειροτονίας.

Ἡ μυστηριακή ζωή τήν ὁποία βίωσε ἀποτελεῖ «φάρμακον ἀθανασίας» καί «ἀντίδοτον τοῦ μή ἀποθανεῖν» κατά τόν Ἀπόστολον (Ἐφ. κ΄, 2). Γι᾽ αὐτό καί Κύριος τόν ἀξίωσε καί μετάλαβε τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων λίγες ὧρες πρίν παρδώσει στά χέρια του τήν ἁγνή καί ἄδολη ψυχή του. Οἱ ἀσθένειες τῆς σαρκός, ἀλλά καί ὁ βαθύς ψυχικός πόνος καί ἡ ἀνθρώπινη ἀχαριστία, πού ὑπέμεινε ὑποδειγματικά στή ζωή του, ἀποκάθαραν τήν καρδιά του ἀπό κάθε γήινο βάρος. Καί τούς τελευταίους μῆνες τῆς ζωῆς του, πού εἶχε πλήρη ἐπίγνωση ὅτι τό τέλος ἐγγίζει, ἀντιμετώπιζε, ὅπως οἱ Ἅγιοι τῆς πίστεώς μας, τόν θάνατο μέ χαρά. Τή χαρά τῆς ἐλευθερίας ἀπό τό βάρος τῆς ἐπίγειας ζωῆς. Γιατί ὁ θάνατος εἶναι γέννηση στήν ἀληθινή ζωή καί ὅρος τῆς Ἀναστάσεως.

Αὐτό τό βίωνε καί τό πίστευε βαθειά μέσα του. Καί ὅταν πρίν ἀπό λίγους μῆνες κάποιοι ἄνθρωποι τούς ὁποίους πάντοτε τιμοῦσε καί ἀγαποῦσε ἤθελαν καί ἐκεῖνοι νά τοῦ ἀνταποδώσουν τήν ἀγάπη τους καί νά τόν βραβεύσουν, δέν δίστασε νά ὁμολογήσει ἐνώπιον ὅλων ἔνδακρυς ὅτι τό τέλος του πλησιάζει συγκινώντας τούς πάντες: *«Τώρα πού βρίσκομαι προφανῶς πρός τό τέλος τῆς ζωῆς μου»,* εἶπε μεταξύ ἄλλων στήν εὐχαριστιακή ἀντιφώνησή του, *«ἐλπίζω ὅτι αὐτό τό ὁποῖο ἐγώ προσφέρω προσωπικά, εἶναι αὐτό τό ὁποῖο ὑπεσχέθην κατά τήν ἡμέρα τῆς*

ἐνθρονίσεως μου. Ὅταν εἶπα "Δῶστε μου τήν ἐμπιστοσύνη σας", καί ἐγώ τή ζωή μου. Ἐλπίζω ὅτι μέσα ἀπό ὅλα αὐτά, θά μέ ἐλέγξει καί ἐμένα ὁ Θεός γιά ὅ,τι ἔχω κάνει στή ζωή μου... Συνεπῶς δέν ἔκανα τίποτα προσωπικό. Ὅλα εἶναι ἔργο τῆς Ἐκκλησίας καί ἔτσι θέλω νά τό βλέπω. Ἡ ζωή μου ἦταν πολύ δύσκολη, ἀλλά κατόρθωσα μέσα ἀπό τήν ἐπιμονή μου καί μέσα ἀπό τήν μελέτη καί τήν ἐργασία νά μπορέσω νά προσφέρω στήν κοινωνία καί πάνω ἀπ᾽ ὅλα στήν Ἐκκλησία».

Ἔτσι ἔζησε καί πολιτεύτηκε ὁ ἀπελθών Μητροπολίτης Δαμασκηνός. Τώρα ὅμως σίγησε καί κεῖται ἄπνους καί ἄφωνος. Καί τό ποίμνιο ἔχασε τόν Ποιμένα του. Ὁ ἱερός κλῆρος καί οἱ μοναστικές ἀδελφότητες τόν ἅγιο καί συνετό ἡγούμενό τους. Τά πνευματικά του τέκνα τόν ἀληθινό πατέρα τους. Ἡ σεβασμία χορεία τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης τόν ἐπίλεκτό Ἱεράρχη της. Η Εκκλησία τοῦ Χριστοῦ τό σταθερό ὑπόδειγμα Ἱεράρχου Ἁγίου καί σώφρονος. Ὁ στοργικός Πατέρας μετέβη ἀπό τόν κόπο στήν ἀνάπαυση. Ἀπό τήν ταλαιπωρία τῆς παρούσης ζωῆς στήν ἄνεση, ἀπό τήν τρικυμία στή γαλήνη, ἀπό τό πέλαγος στό ἀσφαλές λιμάνι, ἀπό τή σκοτία τοῦ κόσμου τούτου στό φῶς, ἀπό τόν θάνατο στήν ὄντως ζωή. Στή Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν χαίρει τώρα ὁ Μητροπολίτης Δαμασκηνός καί ἀναπαύεται ἀπό τούς κόπους του. Καί εἶναι ἄξιο χαρᾶς τό ὅτι γιά μᾶς τούς χριστιανούς ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ξένη πρός τό παρόν. Γι᾽ αὐτό ἄς μή λυπούμαστε, γιατί ὁ ἀπελθών Πατέρας τῆς Ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας μας δέν ἀπομακρύνθηκε ἀπό κοντά μας. Η Βασιλεία τοῦ Θεοῦ βιώνεται γιά μᾶς ἀπό τώρα. Καί λυπούμενοι καί δοκιμαζόμενοι γιά τήν κοίμηση τοῦ Ἀδελφοῦ μας, ἀπολαμβάνουμε τήν πρόγευση τῆς μελλούσης βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Εἶναι ἀληθινός ὁ λόγος ὅτι ἡ ἀγάπη ζεῖ περισσότερο στούς Οὐρανούς, καί ὅτι οἱ ἁγιασμένες ψυχές τῶν κεκοιμημένων, παρίστανται στίς Λειτουργικές Συνάξεις. Καί κατά τήν πατερική διδασκαλία οἱ ἅγιοι στόν Οὐρανό συμμετέχουν μέ τούς Ἀγγέλους στή σωτηρία τῶν ζώντων. Οἱ ψυχές, κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης, φθάνουν στήν Πολιτεία τῶν Οὐρανίων Ἱεραρχῶν, πάνω ἀπό τόν οὐρανό, τόν ἀέρα καί τά ἀστέρια. Ἐκεῖ εἶναι ἡ Ἐδέμ, ἡ ὁποία ἔγινε τό προπύλαιο τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, εἶναι «ὁ κόλπος τοῦ Ἀβραάμ», ὅπως διδάσκουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

Τό μέν σῶμα του ἐντός ὀλίγου θά ἀναπαυθεῖ, σύμφωνα μέ τήν ἐκφρασθεῖσα ἐπιθυμία του, στή Μονή τῆς μετανοίας του, στή λατρεμένη

του Ἁγία Τριάδα. Ἐκεῖ πού σχεδίαζε νά περάσει τά τέλη τῆς ἐπίγειας ζωῆς του ὡς ἐφησυχάζων Μητροπολίτης καί νά ζήσει, ὅπως μοῦ ἔλεγε, ὡς ἁπλός κρητικός καλόγερος. Ἡ δέ ἁγιασμένη ψυχή του, ἀφοῦ διέλθει τά ἱερά προσκυνήματα καί σκηνώματα τῆς Ἐπαρχίας του, θά βρεθεῖ στό μέσο τοῦ Πάτρωνος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης Ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου καί ὅλων τῶν Τοπικῶν Ἁγίων, τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Ἐρημίτου καί τῶν σύν αὐτῷ Ὁσίων Πατέρων, τῶν ὁσίων Γερασίμου καί Ἀκακίου τῶν νέων ἀσκητῶν, τῶν νεομαρτύρων Γεωργίου τοῦ Διβόλη καί Καλλινίκου Ἐπισκόπου Κυδωνίας καί ὅλων τῶν ἀγαπημένων του Κρητῶν Ἁγίων, μέσα στήν οὐράνια καί ἀτελεύτητη χαρά.

Ἐκεῖ, στήν ἀνέσπερη Βασιλεία, Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπε Κρήτης κ.κ. Εὐγένιε, πού προεξάρχετε σέ αὐτήν τήν ἱερά Ἀκολουθία καί Προεδρεύετε χάριτι καί εὐδοκίᾳ Θεοῦ τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης,

Ἐκεῖ, στή Χώρα τῶν Ζώντων, Σεβ. Μητροπολίτα Κισάμου καί Σελίνου κ. Ἀμφιλόχιε, Τοποτηρητά τῆς ἱερᾶς ταύτης Μητροπόλεως, πού ἡ χάρις καί τό ἔλεος τοῦ πολυεύσπλαγχνου Θεοῦ οἰκονόμησε νά βρεθεῖτε κοντά στόν πολύκλαυστο Ἀδελφό μας τίς τελευταῖες στιγμές τῆς ἐπίγειας ζωῆς του, νά βιώσετε τήν ὁσιακή κοίμησή του, νά τοῦ κλείσετε τά μάτια, καί νά φροντίσετε ὡς ἀληθινός καί γνήσιος ἀδελφός τό ἱερό του σκήνωμα, μέ ἀγόγγυστους συγκυρηναίους τόν αὐτάδελφό του Ἡγούμενο Ἀρχιμ. Ἀμφιλόχιο καί τόν πιστό Πρωτοσύγκελλό του Ἀρχιμ. Νικηφόρο, πού παρέμειναν ἀφοσιωμένοι δίπλα του μέχρι τήν ἔσχατη στιγμή,

Ἐκεῖ, στά ἐπουράνια σκηνώματα, Σεβ. καί Θεοφιλ. ἅγιοι Ἀδελφοί καί Πατέρες, εὐχηθεῖτε νά βρεθεῖ ἡ ψυχή τοῦ μεταστάντος ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρός καί Ἀδελφοῦ μας, σέ τόπο φωτεινό, σέ τόπο χλοερό, σέ τόπο ἀναψύξεως, ὅπως πολλές φορές στή ζωή του ὡς Ἱερεύς καί Ἀρχιερεύς καί ἐκεῖνος εὐχήθηκε γιά τίς ψυχές τῶν ἄλλων χριστιανῶν, κατά τήν ἐπί γῆς διακονία του.

Ὅσο ζοῦμε στόν παρόντα κόσμο τῶν αἰσθήσεων, ἡ Ἀλήθεια ἀποκαλύπτεται μέ τόν λόγο. Μπροστά ὅμως ἀπό τό σιωπηρό σκήνωμα τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου Δαμασκηνοῦ τά πάντα δοκιμάζονται μέσα στό μυστήριο τῆς σιωπῆς. Ἀπό τώρα καί στό ἑξῆς ὁ Ἀδελφός μας θά μᾶς μιλάει καί θά μᾶς διδάσκει ἀπό τόν οὐρανό. Γιατί οἱ κεκοιμημένοι Ἀδελφοί καθοδηγοῦν ἐμᾶς τούς ζῶντες.

Εἶναι ἀληθινός ὁ ἀσκητικός λόγος τοῦ ἀββᾶ Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, ὅτι *«οἱ λόγοι εἶναι ὄργανον τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἡ δέ σιωπή εἶναι τό μυστήριον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος»*. Ὅσα καί ἄν ποῦμε μέ τά λόγια δέν διασαφανίζουμε οὔτε σκιαγραφοῦμε ἐπακριβῶς τό μυστήριο τῆς ζωῆς ἑνός Ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμο. Ἄς παραδώσουμε στή σιγή, στή χρυσή σιωπή, ὅσα ὁ ἀδύνατος ἀνθρώπινος λόγος μας δέν μπόρεσε νά συμπεριλάβει καί ἀπευθυνόμενοι στόν ἀπερχόμενο Ἀδελφό μας, ἄς τοῦ ποῦμε γιά ὕστατη φορά: *«Δαμασκηνοῦ τοῦ Σεμασμιωτάτου καί θεοπροβλήτου Μητροπολίτου τῆς Ἁγιωτάτης Μητροπόλεως Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου, Ὑπερτίμου καί Ἐξάρχου Κρητικοῦ καί Μυρτώου Πελάγους»*, Αἰωνία ἡ μνήμη καί ἄληστος.

Ἄς ἔχουμε ὅλη τήν ἁγία εὐχή του. Ἀμήν!

Σεβασμιώτατε Αρχιεπίσκοπε Κρήτης κ.κ. Ευγένιε, Εκπρόσωπε της Αυτού Θειοτάτης Παναγιότητος, του Οικουμενικού μας Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου και Πρόεδρε της Ιεράς Επαρχιακής Συνόδου της Εκκλησίας Κρήτης,

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Γουινέας κ.κ. Γεώργιε, Εκπρόσωπε της Αυτού Θειοτάτης Μακαριότητος, του Πάπα και Πατριάρχη Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής κ.κ. Θεοδώρου,

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Κισάμου και Σελίνου κ.κ. Αμφιλόχιε, Τοποτηρητά της Ιεράς Μητροπόλεώς μας,

Σεπτή των εν Κρήτη Ιεραρχών χορεία,

Σεβασμιώτατοι και Θεοφιλέστατοι Άγιοι Αρχιερείς,

Πανοσιολογιώτατε Αρχιμανδρίτα κ. Τίτε Γαρεφαλάκη, Εκπρόσωπε του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ.κ. Ιερωνύμου,

Σεβαστοί πατέρες και αδελφοί,

Οσιώτατοι Μοναχοί και Μοναχές,

Εντιμολογιότατοι Άρχοντες του Οικουμενικού Θρόνου,

Εξοχώτατη κυρία Υφυπουργέ,

Εξοχώτατε κ. Γεώργιε Καλαντζή, Γενικέ Γραμματέα Θρησκευμάτων του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, Εκπρόσωπε της Ελληνικής Κυβέρνησης

Εξοχώτατοι Βουλευτές,

Εντιμότατοι Άρχοντες του τόπου μας,

Αξιότιμοι εκπρόσωποι των πολιτικών και στρατιωτικών αρχών και λοιπών φορέων του τόπου μας,

Χριστεπώνυμε, αγαπημένε και πενθηφόρε λαέ του Θεού,

Με αισθήματα χαρμολύπης, βαθύτατης αφενός κατ' άνθρωπον θλίψης, αλλά και με βέβαιη αφετέρου την ελπίδα και προσδοκία της Αναστάσεως, όπως αυτή εμφαντικά διακηρύσσεται σήμερα, με την Εορτή της Εγέρσεως του Αγίου και Δικαίου φίλου του Χριστού Λαζάρου, του τετραημέρου, προπέμπουμε στην αιωνιότητα τον πολύκλαυστο και πολυφίλητο Ποιμενάρχη μας, τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη μας, Κυδωνίας και Αποκορώνου κυρό Δαμασκηνό. Τον «*πρᾶο καὶ ταπεινὸ τῇ καρδίᾳ*»[1], τον γλυκύτατο και απλό, τον φιλόστοργο πατέρα και, μέχρι πρότινος, Επίσκοπο της «*κατά Κυδωνίαν και Αποκόρωναν*» Τοπικής μας Εκκλησίας.

[1] Πρβλ. *Ματθ.* 11, 29

Διερμηνεύοντας τα αισθήματα τιμής και σεβασμού του κλήρου και των μοναστικών αδελφοτήτων της Μητροπόλεώς μας προς το πρόσωπο του μακαριστού Ποιμενάρχου μας, θα προσπαθήσω να σκιαγραφήσω αμυδρά και με λόγια απλά αλλά αληθινά -όπως εξάλλου εκείνος μας ήθελε να είμαστε, απλοί δηλαδή και αληθινοί- το ολοφώτεινο πέρασμά του στην ιστορική πορεία της Τοπικής μας Εκκλησίας, μέσα από τη διακονία του, για την οποία έδωσε κυριολεκτικά και την τελευταία ικμάδα της ύπαρξής του.

Στα δεκαεννέα χρόνια της ποιμαντορίας του, ο Επίσκοπός μας, ακολουθώντας το ευαγγελικό λόγιο «*ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων*»[2], αναδείχθηκε όντως, έργω και λόγω, ο καλός ποιμήν της Τοπικής μας Εκκλησίας, ο οποίος ανάλωσε τη ζωή του στη διακονία του ποιμνίου που του εμπιστεύτηκε η Εκκλησία.

Στην ενθρόνισή του μας είπε: «*…δώστε μου την εμπιστοσύνη σας και εγώ θα σας δώσω τον εαυτό μου…*». Έτσι, με αυτόν τον τρόπο και με αυτό το ολοκληρωτικό και άνευ όρων και ορίων δόσιμο του στην Εκκλησία, όλοι μαζί, κλήρος και λαός, συμπορευθήκαμε κατά τα ευλογημένα χρόνια της διακονίας του.

Ο Μητροπολίτης μας αναμφίβολα ταυτίστηκε με το ποίμνιό του σε κάθε επίπεδο. Ήταν εκεί για τον καθένα μας ο στοργικός πατέρας, ο πολύτιμος αδελφός, ο έμπιστος φίλος, ο πάντων διάκονος. Πρόθυμος να συνδράμει πάντοτε, με κάθε τρόπο και με κάθε πρόσφορο μέσο· μη φειδόμενος ποτέ κόπων και χρόνου. Οι πάντες γνώριζαν και καμάρωναν για το γεγονός ότι ο Δεσπότης μας ήταν πάντοτε εκεί για τον καθένα. Και με την αφοπλιστική αμεσότητα, απλότητα, ειλικρίνια και αγάπη που τον χαρακτήριζε στις ανθρώπινες σχέσεις, κέρδιζε πάντοτε την εκτίμηση και τον σεβασμό όλων. Απλά και αβίαστα.

Την επισκοπική του διακονία καθόριζε συνεχώς το παράδειγμα του Κυρίου μας, ο Οποίος «*οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι*»[3]. Αυτή υπήρξε η πεμπτουσία της αποστολής του. Η ανιδιοτελής προσφορά και η άνευ όρων και ορίων θυσία και διακονία για το ποίμνιό του.

Η Τοπική μας Εκκλησία, χάρη στις πρωτοβουλίες και την αγωνία του, αναδείχθηκε και παραμένει σταθερό σημείο αναφοράς για κάθε αναγκεμένο αδελφό και για κάθε είδους ανάγκη.

---

[2] *Ἰωάν.* 10, 11

[3] *Μαρκ.* 10, 45

Ιδιαίτερα, κατά τα δύσκολα χρόνια της οικονομικής κρίσης, κάτω από δύσκολες και αντίξοες συνθήκες, ο Μητροπολίτης μας ήταν εκεί, από την πρώτη στιγμή, στην πρώτη γραμμή, για να συνδράμει υλικά και ηθικά σε όσους προσέτρεξαν στην πάντοτε ανοιχτή στοργική αγκαλία της Εκκλησίας. Στήριξε αμέτρητες οικογένειες και μεμονωμένα πρόσωπα παρέχοντάς τους ελπίδα και παρηγοριά, αλλά και τα εξίσου πολύτιμα υλικά εφόδια για να συνεχίσουν να ζουν με αξιοπρέπεια.

Έδιδε το παρών σε κάθε ευχάριστη ή δύσκολη περίσταση. Ίσχυε πάντοτε για τον μακαριστό Ποιμενάρχη μας το του Αποστόλου Παύλου: «*Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;*»[4]

Παρών στις χαρές και στις επιτυχίες, αλλά και στις θλίψεις, στις δοκιμασίες, στις αγωνίες, στις ανάγκες, στην απελπισία, στη δυστυχία στον πόνο, στο δάκρυ, στην ασθένεια, στο πένθος. Πάντοτε για να σταλάξει διακριτικά βάλσαμο στην πονεμένη καρδιά, να νουθετήσει, να παραμυθήσει, να στηρίξει, να απαλύνει, να μοιραστεί.

Να ανακουφίσει με κάθε δυνατό τρόπο και να σκορπίσει απλόχερα το πατρικό χάδι, την στοργική αγκαλιά, το παιδικό και γεμάτο αγάπη χαμόγελό του, διαβεβαιώνοντας ταυτόχρονα ότι: *«Έχει ο Θεός, παιδί μου, για όλους μας!»*

Στον Μητροπολίτη μας δεν άρεσαν οι τιμές και η δόξα. Ήθελε τα πάντα να γίνονται ταπεινά και αθόρυβα. «*Ξέρει ο Θεός*», μας έλεγε πολύ συχνά. «*Αυτό αρκεί*». «*Το έργο της Εκκλησίας δεν είναι προσωποκεντρικό*». «*Αλίμονο στον κληρικό*», μας τόνιζε, «*που δε διακονεί την Εκκλησία με τέτοιο πνεύμα*». «*Τα πάντα για τον Χριστό και την Εκκλησία του! Τίποτε για μας.*» Και έτσι πορεύτηκε. Ταπεινά, μυστικά, αθόρυβα, χριστοκεντρικά και εκκλησιοκεντρικά.

Κέντρο της ζωής και της διακονίας του η Θεία Λειτουργία και η λειτουργική και λατρευτική ζωή της Εκκλησίας μας. Ήθελε τα πάντα στον ναό να γίνονται, κατά την παραγγελία του Αποστόλου Παύλου, «*εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν*»[5]. Πάντοτε πρόθυμος να ιερουργεί και να χοροστατεί. Περιόδευε όλη τη Μητροπολιτική μας Περιφέρεια, μέχρι και το πιο απομακρυσμένο χωριό και το τελευταίο εξωκκλήσι στα διοικητικά της όρια. Και η συναναστροφή του με το ποίμνιό του αποτελούσε πάντοτε πηγή χαράς και δύναμης, για να συνεχίζει να αναλώνεται στη διακονία του. Συχνά μας επεσήμαινε ότι ο κληρικός οφείλει να δίνει απόλυτη

[4] *Β΄ Κορ.* 11, 29

[5] *Α΄ Κορ.* 14, 40

προτεραιότητα στη λειτουργική ζωή της Ενορίας του. Από εκεί, από το ιερό θυσιαστήριο, να πηγάζουν όλα και εκεί πάλι όλα να καταλήγουν. Τα πάντα «*ἐν Χριστῷ*» και «*διὰ τὸν Χριστόν*».

Μέχρι που οι σωματικές δυνάμεις του το επέτρεπαν, έστω και με αρκετή δυσκολία, λειτουργούσε. Θα μας μείνει αξέχαστη η τελευταία Θεία Λειτουργία του στον Ιερό Ναό των Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου Χανίων, τη Β' Κυριακή των Νηστειών, στο συλλείτουργο κατά το οποίο προεξήρχε ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Γεώργιος.

Όταν, λόγω του επικείμενου χειρουργείου του, του καταθέσαμε τον λογισμό μας είτε να αναβληθεί η επίσκεψη του Μακαριωτάτου είτε να μη λειτουργήσει εκείνος κατά το συλλείτουργο, η άρνησή του ήταν κατηγορηματική. «*Ο Θεός θα μου δώσει δύναμη*», μας είπε. Και πράγματι, του έδωσε. Η χαρά του ήταν έκδηλη εκείνη την ημέρα και, όπως πάντοτε συνήθιζε να κάνει, με τη στάση του αυτή, χωρίς να πει το παραμικρό, μας παρέδωσε μία ακόμα πνευματική υποθήκη και ιερή παρακαταθήκη. Να εμπιστευόμαστε τον Θεό και να επιθυμούμε να διακονούμε το ιερό θυσιαστήριο «*ἕως ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς*».

Προτιμούσε να μη μας μιλά ο ίδιος πολύ, αλλά να μας μιλά και να μας δίδασκει το ταπεινό παράδειγμά του. Και όταν μας μιλούσε, νιώθαμε ότι μοιραζόταν μαζί μας τα δικά του προσωπικά εσωτερικά βιώματα. Μας αποκάλυπτε τότε ένα πολύτιμο κομμάτι του εαυτού του. Μας έκανε κοινωνούς του μεγαλείου της παιδικής και ταπεινής καρδιάς του. Γι' αυτό, και ο απλούστατος λόγος του είχε βάθος πολύ. Ήταν κένωση πατρική, καταστάλαγμα εμπειρίας, προσευχής και πνευματικού αγώνα.

Ο Μακαριστός Επίσκοπός μας στήριξε όσο λίγοι τον κάθε κληρικό της Μητροπόλεώς μας, σε κάθε επίπεδο: πνευματικά, ηθικά, αλλά και υλικά, όταν οι περιστάσεις το απαίτησαν. Πάντοτε διακριτικά, αθόρυβα και με πολλή αγάπη και σεβασμό στα πρόσωπά μας. Χαιρόταν να τιμά τους πρεσβύτερους αδελφούς, να εξαίρει το έργο και την προσφορά τους και να δίδει πάντοτε ευκαιρίες στους νεότερους, για να εργαστούν με αγάπη και ζήλο για την Τοπική μας Εκκλησία.

Ήταν εκείνος που έδινε -με πολλή χαρά- άφθονο χώρο στους συνεργάτες του για να εργαστούν και να αξιοποιήσουν τα τάλαντα με τα οποία τους είχε προικίσει ο Θεός, ενώ ο ίδιος παραμέριζε διακριτικά στο περιθώριο, καμαρώνοντας για την εν Χριστώ πρόοδό μας. Στεκόταν με σεβασμό στους γηραιότερους, ως φίλος στους συνομήλικους και ως διακριτικός πατέρας, σε όσους τα τίμια χέρια του εισήγαγαν στην ιερωσύνη, χωρίς να παρεμβαίνει αυθεντικά στη ζωή μας.

Και όποτε διέκρινε το οτιδήποτε, προτιμούσε να σιωπά και να προσεύχεται από το να το επισημάνει ή να παρατηρήσει.

Δεν ήθελε να προσβάλλει ή να στενοχωρεί κανέναν· πολλώ δε μάλλον να επιβληθεί ή να επιβάλλει στον άλλον την εξουσία του. Ήθελε να τον κερδίζει ενεργοποιώντας το φιλότιμό του και πάντοτε έδιδε χρόνο και αφορμές για μετάνοια και διόρθωση, όπως ο στοργικός πατέρας της παραβολής του ασώτου.

Μεγάλη η χαρά του για την επί των ημερών του πρόοδο των μοναστικών αδελφοτήτων. Πάντοτε διακριτικός και γεμάτος από πατρική στοργή στήριζε έργω και λόγω τις μοναστικές αδελφότητες, σε κάθε ανάγκη ή περίσταση.

Ποτέ δεν ξέχασε, αλλά αντίθετα, σε κάθε ευκαιρία μας τόνιζε ότι ο Επίσκοπος είναι ο πρώτος μοναχός της Τοπικής Εκκλησίας και οφείλει να είναι τύπος και υπόδειγμα μοναχού.

Σήκωνε τα βάρη και τις δοκιμασίες της επισκοπικής του ζωής και διακονίας με απολύτη εμπιστοσύνη στην πρόνοια του Θεού. Η μόνωση και η προσευχή ήταν το καταφύγιό του σε κάθε πειρασμό. Και, δυστυχώς, «*κρίμασιν οἷς Κύριος οἶδεν*», δε δοκίμασε λίγους. Όσοι τον ζήσαμε από κοντά είδαμε την πλήρη παράδοσή του στο θέλημα του Θεού. Σε κάθε δυσκολία, σε κάθε πειρασμό, διοικητικό ή προσωπικό, αλλά και στην ασθένειά του, κατέφευγε στην προσευχή, στον Θεό, καθώς και στο πετραχείλι του πνευματικού. Δε διεκδίκησε ποτέ για τον εαυτό του κανενός είδους πνευματική αυθεντία και με χαρά ομολογούσε πόση ωφέλεια και ανάπαυση ένιωθε μετά από κάθε εξομολόγησή του.

Όταν αρρώσταινε επέλεγε να αποσυρθεί, για να μη γίνει βάρος σε κανέναν, ακόμα και αν αυτό τον έφερνε στα όρια των αντοχών του. Παρακαλούσε με δάκρυα τον Θεό, την Παναγία και τον Άγιο Νεκτάριο να τον στηρίξουν και άφηνε τα πάντα στα χέρια τους. Έτσι πορεύθηκε και στην τελευταία δοκιμασία της επίγειας ζωής του.

Αν κάπου θα πρέπει να σταθώ περισσότερο, φρονώ ότι είναι η στάση του απέναντι στις πολλές και ποικίλες δοκιμασίες της υγείας του, καθώς και στις τελευταίες ημέρες της επίγειας ζωής του.

Ο Θεός μας αξίωσε να είμαστε δίπλα του και να τον διακονήσουμε στις δύσκολες αυτές προσωπικές στιγμές. Τότε, που η αναχώρηση από την παρούσα πρόσκαιρη ζωή γίνεται πιθανό ενδεχόμενο ή, ακόμα δυσκολότερα, αναμενόμενο γεγονός. Τις ώρες αυτές φαίνεται ξεκάθαρα ποιοι πραγματικά είμαστε, ποιο το πνευματικό μας απόθεμα και ποιος ο καρπός της πνευματικής μας εργασίας.

Μετά λόγου γνώσεως, λοιπόν, και με περισσή εν Κυρίω καύχηση, μπορώ πλέον να μοιραστώ μαζί σας, τούτη την ιερή ώρα, τον πολύ πνευματικό πλούτο του Σεβασμιωτάτου Ποιμενάρχη μας, τον οποίο μας αποκάλυψε ο Θεός. Όπως όλοι μας διαπιστώσαμε, τόσο οι συνεργάτες του, κληρικοί και λαϊκοί, όσο και οι κατά καιρούς θεράποντες ιατροί του και νοσηλευτές, σήκωσε με υποδειγματική καρτερία και ιώβεια υπομονή τον σταυρό της ασθένειάς του, η οποία τον συντρόφευε για χρόνια αρκετά. Του δόθηκε *«σκόλοψ τῇ σαρκί»*[6], όπως στον Απόστολο Παύλο, για να μην υπεραρθεί, όπως μας έλεγε και να μην ξεχνά ότι *«ἡ δύναμίς του ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται»*[7].

Κάθε ανακοίνωση από τους θεράποντες ιατρούς για νέες εξετάσεις, επιπλέον χημειοθεραπείες και νέες χειρουργικές επεμβάσεις, με ό,τι τα παραπάνω συνεπάγονταν, αντιμετωπίζονταν από τον ίδιο ως αφορμή πιο έντονης προσευχής και απόλυτης παράδοσης του εαυτού του στο σχέδιο του Θεού για εκείνον. Πολλές φορές, στις δύσκολες στιγμές των πολλών του δοκιμασιών, με αφοπλιστική ειλικρίνια συνήθιζε να λέγει σε μένα και στον αυτάδελφό του, π. Αμφιλόχιο, ο οποίος υπήρξε για τον Δεσπότη μας ακλόνητο στήριγμα και μεγάλη παρηγοριά, το εξής συγκλονιστικό: *«Ό,τι είναι για όλον τον κόσμο, θα είναι και για μένα!»*.

Μπορούσε πλέον να παρηγορεί και να στηρίζει ασθενείς με ίδια ή παρόμοια προβλήματα και χαιρόταν γι' αυτό. Και όταν έβλεπε ότι η θλίψη κυρίευε τις καρδιές μας, μας έδινε εκείνος θάρρος και μας παρηγορούσε, αντί εμείς να παρηγορούμε και να στηρίζουμε εκείνον. *«Έχει ο Θεός!»*, μας έλεγε. *«Δεν το βάζουμε κάτω!»* Κι ας ήταν βέβαιος ότι βάδιζε σταθερά προς το τέλος.

Πορεύθηκε προς το τέλος της επίγειας πορείας και διακονίας του με ανδρεία ψυχής, βαθύτατη προσευχή και πλήρη εμπιστοσύνη και αγάπη στον Θεό.

Μέχρι την τελευταία αναχώρησή μας για την Αθήνα, ασχολούνταν με τα διοικητικά και άλλα θέματα της Μητροπόλεώς μας. Χαιρόταν που πολλές από τις κατά καιρούς εκκρεμμότητες είχαν τακτοποιηθεί και έδινε κατευθυντήριες γραμμές για τις υπόλοιπες.

Οι τελευταίες ημέρες κύλησαν με σταδιακή επιβάρυνση της υγείας του. Διατηρούσαμε ωστόσο όλοι μας άσβεστη τη φλόγα της ελπίδας και της προσευχής ότι θα τα κατάφερνε και τούτη τη φορά, όπως και τόσες

[6] *Β΄ Κορ.* 12, 7

[7] Πρβλ. *Β΄ Κορ.* 12, 9

άλλες κατά το παρελθόν. Ο Θεός όμως άλλα οικονόμησε. Την τελευταία ημέρα της επίγειας ζωής του, την περασμένη Τρίτη, φάνηκε ξεκάθαρα ότι το τέλος ήταν εγγύς.

Μόλις οι γιατροί μας επιβεβαίωσαν ότι λόγω των μεταστατικών όγκων στον εγκέφαλο -για τους οποίους δεν είχε υπάρξει η παραμικρή μέχρι τότε υποψία- το τέλος ήταν πλέον ζήτημα ωρών ή ημερών, τον ρώτησα αν ήθελε να μεριμνήσω ώστε να κοινωνήσει των Αχράντων Μυστηρίων. Μου απάντησε καταφατικά και με πολλή χαρά ανέμενε τη Θεία Κοινωνία. Γύρω στις τρεις με τέσσερις το μεσημέρι κοινώνησε -με απόλυτη επίγνωση και συνείδηση- και αφού ευχαρίστησε τον π. Μιχαήλ Κανέλλο, που του έφερε τη Θεία Κοινωνία, άρχισε η πορεία προς το επικείμενο τέλος.

Δίχως επιθανάτιο ρόγχο, δίχως αγωνία, δίχως καν την παραμικρή παρηγορητική φαρμακευτική αγωγή, με απόλυτη γαλήνη παρέδωσε την ψυχή του στον Κύριό μας στις 7:35 μ.μ., περιστοιχούμενος από τους ανθρώπους με τους οποίους συμπορεύτηκε προς το τέλος. Όλοι οι παριστάμενοι νιώσαμε ιερό δέος για το οσιακό του τέλος και αυθόρμητα αναφωνήσαμε: «*Δόξα σοι ο Θεός!*»

Ο μακαριστός Επίσκοπός μας πορεύθηκε προς την αιωνιότητα σκορπίζοντας στις καρδιές όλων όσοι ήμασταν δίπλα του τη χαρά και την παρηγοριά της αναστάσεως. Μας διαβεβαίωσε, με τον πλέον εμφαντικό και κατηγορηματικό τρόπο, ότι βρήκε παρρησία στον Θεό καί ότι θα είναι πάντοτε δίπλα μας βοηθός, αντιλήπτορας και μεσίτης μας στον θρονο του Θεού.

Προγεύεται ήδη την αναστάσιμη χαρά και μαρτυρεί σε όλους μας την εν Χριστώ νίκη της ζωής κατά του θανάτου. Μας διαβεβαιώνει ότι είναι αψευδής ο λόγος του Χριστού στο σημερινό ευαγγελικό ανάγνωσμα ότι: «*ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα.*»[8] Και το γεγονός ότι η εξόδιος ακολουθία του Ποιμενάρχη μας λαμβάνει χώρα σήμερα, στην αναστάσιμη χαρά της Εκκλησίας για την Εορτή της Εγέρσεως του Αγίου και Δικαίου φίλου του Χριστού Λαζάρου, του τετραημέρου, απαλύνει κατά πολύ τον ανθρώπινο πόνο του πρόσκαιρου σωματικού χωρισμού μας. Διότι είναι κοινή η πεποίθηση ότι ζει και θα ζει στις καρδιές μας και η πνευματική μας σχέση με τον Επίσκοπό μας δεν καταλύεται, λόγω του σωματικού του θανάτου.

[8] *Ἰωάν.* 11, 25-26

Πολυσέβαστε και πολύκλαυστε Πατέρα και Ποιμενάρχη μας,

«Μακαρία ἡ ὁδός, ᾗ πορεύει σήμερον, ὅτι ἡτοιμάσθη σοι τόπος ἀναπαύσεως»[9].

Καθώς πορεύεσαι ήδη την οδό της αναπαύσεώς σου, σε παρακαλούμε πολύ ο κλήρος, οι μοναστικές αδελφότητες και ο λαός της Μητροπόλεώς σου να μην παύσεις να εύχεσαι ενώπιον του Θεού για μας, για τα απορφανισθέντα τέκνα σου, για το ποίμνιό σου που τόσο αγάπησες και για το οποίο τόσο μόχθησες και ανάλωσες όλες σου τις δυνάμεις, ώστε να συνευφραινόμαστε μαζί σου στην ουράνια μακαριότητα, την οποία ήδη απολαμβάνεις.

Θα προσπαθήσουμε να ακολουθήσουμε τα ίχνη της ευλογημένης επί γής πορείας σου. Θα προσπαθήσουμε, με φιλότιμο πολύ, να μιμηθούμε το φωτεινό παράδειγμά σου· την απλότητα της καρδιάς σου. Θα μας εμπνέει πάντοτε και θα μας ελέγχει διακριτικά το γλυκό και γεμάτο αγάπη, κατανόηση και συγχωρητικότητα παιδικό χαμόγελό σου· η άδολη και παιδική καρδιά σου· η υπομονή στις πολλές θλίψεις και δοκιμασίες της ζωής· η εμπιστοσύνη σου και η παράδοσή σου στο θέλημα του Θεού.

Σε ευχαριστούμε για τις υποθήκες ζωής που μας παραδίδεις. Για το εν Χριστώ αποτύπωμά σου στις καρδιές και ζωές όλων μας. Δοξάζουμε και ευγνωμονούμε τον Θεό για το δώρο Του να σε έχουμε Ποιμενάρχη, πατέρα, διδάσκαλο, αδελφό, φίλο και ολοπρόθυμο πρεσβευτή πάντων ημών προς τον Θεό.

Δόξα τω Θεώ, πάντων ένεκεν! Είη το όνομα Κυρίου ευλογημένον!

Δαμασκηνού του Σεβασμιωτάτου Πατρός και Ποιμενάρχου ημων, του και Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου της Αγιωτάτης Μητροπόλεως Κυδωνίας και Αποκορώνου, Υπερτίμου τε και Εξάρχου Κρητικού και Μυρτώου Πελάγους, είη η μνήμη αιωνία και αγήρως!

[9] Προκείμενον Ἀποστόλου Νεκρωσίμου Ἀκολουθίας